

Gaelikoaren g eskarmentu

EIRE-KO BEHE AZKA

TXILLARDEGI

«Gaelikoarenak egin dik» esaten genuen ahapeka geure artean. Dublin-go adiskidea mindu nahi ez genuelarik. Eta ondoko galdera ere ez zitzaigun luzatzen: zertarako egin zuten (eta egiten dute) irlandar gudariak borroka, borroka latza gainera; azkenean Eire «askatu» hori Britainia-Nagusiko «copia conforme» baizik izango ez bada? Eire-ko gobernua sozialismoa ekarri balie, eman dezagun, eta bertako ekonomia, bertako gael-tarren eskuetan jarri. Edota, uharte hartan zeharo gizarte mota desberdin bat eraiki balu, nolabait bederen berezi beharra ulertuko genuke. Baina Irlanda «ingeles» askatu hori, zertarako? Bertako gaeltarrekin eta gaeltar tradizio guztiarekin hautsi, eta Londresekin sekula baino lotuago egoteko? Dublin-go gobernua Londres-ko politika xeru-xeru eta goitik behera bete-araziko duen delegazio leiala besterik izango ez bada, zertarako dena?

Eiretarrek berek jotzen dute galdutzat

1916-an hil zituzten eiretar abertzaleen helburua besterik zen: «Ez dugu Eire gaelikorik nahi, batera askatua ere izango ez bada; baina, era berean, ez dugu Eire askaturik nahi, batera

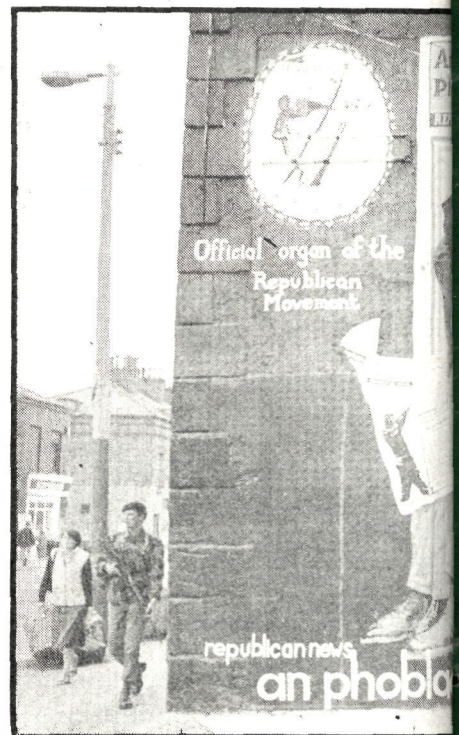
gaelikoa ere izango ez bada». Eta afusilatu egin zituzten. Gizarajoak!

Hizkuntzari buruko jarreraz egin dako inkesta (1970-ean burutua) orain ari da Dublin-go gobernua ezagutarazten. «Gaelikoa galduz gero — diote inkestatuen arteko ehuneko 64-ek — Eire ez litzateke Eire izango».

Baina, inkesta berean, beste datu hau ere agertu da: gaelikoa piztutzea, ezinezko jotzen dutela gaur ehuneko 61-ek. Hori bakarrik ez: hizkuntzaren aldeko saioetan «gobernua diru gehiegi gastatzen duela» uste baitute ehuneko 48-k.

Beste modu batera esanda: Eire galdutzat ematen dute eiretarrek berek. Eta ondoko belaunetan, berriro United Kingdom-eko parte ez izateko arrazoinik ez dute ikusiko.

C.L.A.R. Elkartek egin duen inkestaren arauera, «normalean edo maiz bederen» ehuneko 5-ek baizik ez du gaelikoa erabiltzen eguneroko bizieran barrena. Kopuru hori honela banatu behar da: ehuneko 1 «Gaeltacht» delakoetan (azkeneko zazpi hizkuntz uharteetan beraz); eta beste ehuneko 4 (ehun bat mila hiztun gehienez) Irlandan sakabanaturik bizi da; eta, beraz, gaelikoa, Gaeltachtatik at, inongo mintzabide normala ez delarik.

Soziolinguistika egunak joan diren urtean, argibideak eta kezak hemen utzitako informazio garrantzitsuak eta baliatua izan zai.

Alan Heusaf bretoin-eiretarren lehenengo begiraldi bat; eta bederen ematea interesgarri ir

a euskaldunon

HIZKUNTZA KADA IREAN

Askatasun zatikatzaileren urtetik aurrera

Eiretarren abiapuntua, askotan azpimarratu denez, ez zen batere ona izan:

urteetan, hala ere, borroka eraman zuten gizonak eta emakumeak hor egon ziren bitartean, nabarmena izan zen gorakada (ondoko tauletan ikusi-

	1981	1982 (ask.)
Gaelikodun elebakarrak.....	0.8	0.0
Elebidunak (ing. eta gael.)...	14.5	7.0
Ingeles elebakarrak.....	85.5	93.0

Eta hizkuntza nazionala erabiltzen zuen jendea, ia-ia osoki. Mendebaldeko «Gaeltachta» txiro eta zakarretan bizi zen.

«Askatasun» zatitzailearen ondoko

ko den bezala). Ondoko belaunekoek, berriz, hizkuntzaren gizarte balioa inondik ez ikusirik, gero eta lotsagabekiago egin zuten «passo»: eta gainbeherakadak geldituezina dirudi gaur.

Gaeliko hutsezko ikastolak

Urtea	Zenbat ikastola	guztira	portzentaia
1930	228	5.378	4.2
1940	623	5.073	12.3
1950	523	4.879	10.7
1960	420	4.880	8.6
1970	251	4.450	5.6
1979	160	4.800	3.0

Baina beretan sortutako hadira agortu. Hain zuzen ere, or dago, ondoko asteotan az-

skainitakoari eman diot nik A honetan laburtzapen bat ait.

Hogei bat urtez gora eta gero behera.

Joera berbera bigarren mailako eskoletan:

Eskola Gaelikoak (A1 eta A2)

(ehuneko 100 gaelikoz, edo parte bat bederen)

<u>urtea</u>	<u>zenbat eskola</u>	<u>portzentaia</u>
1927	13	4.5
1932	47	15.0
<u>1937</u>	97	<u>28.8</u>
1942	104	28.0
1947	102	25.5
1952	97	22.0
1957	81	16.5
1962	85	15.2
1967	52	8.7
1972	26	4.5
1979	22	3.0

(A1) eredukoak (dena gaelikoz) gainbehera antzekoan agertzen zaizkigu azkeneko urteetan:

Bigarren mailako eskolak

(A1, gaeliko hutsez)

<u>urtea</u>	<u>eskolak</u>	<u>ikasleak</u>
1968	37	7.605
1969	33	6.411
1970	31	5.640
1971	29	4.993
1979	16	3.030

(B) ereduko eskolak, dena dela, gai bat edo bia gaelikoz azaltzen dituzten eskolak (eta gainerakoa ingelesez), gainbeherakada azkarragoa izan dute. A ereduetakoek baino:

Bigarren mailako eskolak

(B, gai bat edo bi gaelikoz)

<u>urtea</u>	<u>eskolak</u>	<u>ikasleak</u>
1968	83	9.822
1969	64	6.886
1970	46	4.863
1971	34	3.511
1972	18	1.703
1979	7	X

liko berri bat ireki da Belfast-en. Bigarrena da, beraz. Iparraldeko Ulster britanikoan. (Lehenengoak, 1971-ean zabaldua, 180 haur ditu gaur). Eta aurtien ere, beste bost «ikastola» berri zabaldu dira Errepublikan: 3 Munster-en, 1 Leinster-en eta 1 Conneht-en.

Belfasten, bestalde, 500 pertsona helduk ikasten dute gaelikoz, beren lanorduen ondoren, eta horretarako eratu diren 40 gau-eskoletan (erditsua Sinn-Fein-ek berak antolatuak).

Irrati mailan berriz, hauxe da egoera. «Radio na Gaeltachta» delakoak 6 ordu egunean hedatzen ditu bere irratsaioak gaelikoz: baina irrati hau nekez entzun daiteke Ekialdetik eta Iparraldetik. Eta «Radio Eireann» delakoka bere hedakinetatik, egunean bi orduz baizik ez du gaelikoz hitzegiten: gainerakoa ingelesez ari delarik.

Telebista bi kateetan, berriz, ehuneko 2 baizik ez da gaelikoz egiten: ordu erdi bat bi aldiz astea: gehi, orain dela gutxiz geroztik, egunean ordu laurden batez, gure «teleberri» bezalako bat.

Azken aitzokada

1973ko lege famatuak (gaelikoa ikasi-beharra kendu zuenak) gaelikoari azken aitzokada eman diola garbi ageri da; eta garbi azaltzen dute hango txostenek. Gure arteko batzu, halere, epeen eta behartzeen kontra daude, Dublin-go eskuindar gobernua bezalaxe. Baina gureek ezkertarren izenean oman dihardute.

Aurtien, nolnahi ere, ikastola gae-

IRAREN gaelikozaletasuna

IRA Provisionalak, beste aldetik («IRA Official» delakoak helburu bakar bat dauka: Irlandan marxismo-leninismoa nola edo hala sartzea), ez du hizkuntzarekiko su handirik erakusten. Bobby Sands famatuaren oroitzapenezko liburuan («The Writings of Bobby Sands»), Sinn Fein-ek berak argitaratutakoan, ez lerrorik bat ere gaelikoz, ez B.Sands-en izkribuetan

Frank Stagg, 1976». etab. Eta, bide beretik. Maiatzaren 5eko laukunean. hauxe irakur daiteke: «Death of Bobby Sands, 1981».

Euskal Herria ez omen da Irlanda. Agian ez! Baina Lluís Aracil adiskideak esan zuen bezala: «Lo siento por vosotros; pero vuestro caso se parece al de Irlanda». Eta Aracil ez da gure etsaia, eta min eman zigula badaki.

Esate baterako. Gasteizko jaurlaritzak berriko eman dituen datuetan, besteak beste, hau agertu da: «Comunidad Autónoma»ko eskola publikoan dauden irakasleen artean, ehuneko 12-k baizik ez dakitela euskaraz. (Gure ikastoletan haur guztien ehuneko 12 baizik ez dago).

Hots, gainerako ehuneko 88 horien artean, gure herrietan maisu, ehuneko 18 omen daude euskaraz ikasteko gertu. Besteek, ehuneko 70-ek beraz, ez dute euskaraz ikasteko asmorik ere. Eta honelaxe jakin erazi dute: PSOE-ren bedeinkazioarekin, jakina.

Zer egin? Horiek guztiak hor dau-deno, nola euskaldun daiteke Eskola Publikoa? Jaurlaritzaren erantzuna ezaguna da: «no podemos hacer nada, no tenemos competencias». Eta Madrillekoena ere bai: «No queremos hacer nada, el Norte es España». Baina lasai mutilak! Irlandarekin guk antzik? Ez horixe! ¡Aquí no pasa nada! Ertzainak hor daude, bazter guztietan, gero eta ugariago. Hortaz? ■

aipamen bat ere aurki daiteke hizkuntzaren arazoaz. IRA Provisionalak, azkenik, aurten koloretan argitara duen egutegi gogorrean («Republican Resistance Calendar, 1984»), ingeles hutsez datoz egunetako datu gogoangarriak: «Maidstone escape, 1972», «Bloody Sunday, 1972», «Death of

ARGIAREN HARPIDEDUN IZAN NAHI DUT

IZEN DEITURAK

Helbidea

Herria

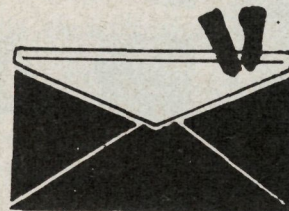
Probintzia

Banku edo Aurrezki Kutxa

Sukurtsala

Zenbakia

SINADURA

ARGIA astekaria
Ramonenea etxea, behea.
Virgen del Carmen, z/g

Donostia (12)
T. 28 33 99